

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що аналіз сучасного стану проблеми вивчення особливостей правосвідомості у представників різних професій ряд недоліків, які пов'язані з надмірною соціалізацією при інтерпретації. Ми розглядаємо аспекти пов'язані з функціонуванням правової свідомості як частини психічної організації індивіда. Результати дослідження довели, що

суб'єктивний досвід активно впливає на структуру й функціонування правосвідомості в цілому та визначає стабільне ставлення до правових явищ та стійку впевненість у майбутній професійній реалізації себе як фахівців права у курсантів, а у соціологів обумовлює вплив на регуляцію соціальної активності, але є менш пов'язаним із правозастосуванням.

Література

1. Балабанова Л. М. Суб'єктивна категоризація процесу професійного становлення особистості в системі силових структур / Л. М. Балабанова // *Право і Безпека*. – 2004. – № 3'3. – С. 7–9.
2. Баранов П. П. Актуальные проблемы формирования профессионального правосознания сотрудников ОВД / П. П. Баранов // *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. – 1999. – Вип. 8. – С. 64–67.
3. Носків В. І. Проблеми й шляхи професійного самовизначення особистості у вузі / В. І. Носків // *Психологія у вузі*. – 2003. – № 5. – С. 35–48.
4. Денисова О. С. Сучасні підходи до поняття та структури правової свідомості / О. С. Денисова // *Вісник Луганського інституту внутрішніх справ*. – 2001. – № 4. – С. 16–23.

Надійшла до редколегії 10.03.2010

Анотації

Розглянуто проблему формування правосвідомості у процесі професійного становлення особистості. Проведено психологічне дослідження спрямованості особистості в процесі її професійного становлення, особливостей правосвідомості на неусвідомлюваному рівні правознавців та соціологів.

Рассмотрена проблема формирования правосознания в процессе профессионального становления личности. Проведено психологическое исследование направленности личности в процессе её профессионального становления, особенностей правосознания на неосознанном уровне правоведа и социологов.

The problem of legal awareness formation in the process of professional personal development is considered. Psychological research of studying personality's direction during the process of his/her professional development, studying legal awareness peculiarities on the lawyers and sociologists' unconscious level is made.

УДК 159.92

О. А. ГУЛЬБС,

*кандидат психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології*

Краматорського економіко-гуманітарного інституту

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ВИКЛАДАЧА ВНЗ У СУЧАСНОМУ ІННОВАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Сучасний етап суспільного розвитку України загострює проблему необхідності радикальних змін в освіті. Стратегічний напрям вирішення проблем у сфері освіти спонукає обґрунтувати впровадження передових інноваційних технологій, потребує трансформування навчального процесу в напрямі індивідуалізації, розвитку творчого мислення й активної самостійної роботи особистості. У психологічному аспекті інновація в освіті – це створення і впровадження різних видів нововведень, які спричиняють зміни як навчального процесу, так і особистості

Соціально-економічні перетворення в Україні, зміна цінностей суспільно-історичного

розвитку, орієнтування на гуманістичні та демократичні принципи в усіх сферах людської життєдіяльності покликали до життя «широкий інноваційний потік» [1, с. 204]. У другій половині 90-х років були створенні інноваційний центр гуманітарної освіти АПН України та лабораторія педагогічних інновацій інституту педагогіки АПН України, які розпочали цілеспрямовану розробку проблем освітньої інноватики. Як вважає О. В. Попова, щоб з'ясувати сутність, справжній зміст та механізми реалізації новітніх педагогічних систем, технологій, методик, які увійшли в освітній простір, доцільно звернутися до понять «інновація», «нововведення», «інноваційний процес», «інноваційна

діяльність», «педагогічна творчість», «учитель інноваційної орієнтації», «інноваційний експеримент» тощо [1, с. 205–209].

У визначенні поняття «інновація в освіті» дослідники виділяють різні аспекти (Е. І. Ляска, К. В. Макагон, В. А. Слободчиков, В. А. Сластьонін, Л. С. Подимова, В. Н. Харкін та ін.), зокрема такі: інновації в освіті розглядають як нове, тобто щось спеціально спроектоване, досліджене, розроблене або «випадково відкрито» в ініціативному педагогічному пошуку. Новації – це і науково-теоретичне знання певного ступеня новизни (М. С. Бургін, В. М. Полонський) та ефективні освітні технології, що задовольняють критеріям технологічності педагогічних систем (В. П. Беспалько, В. Н. Максимова, В. В. Серіков та ін.), і виконаний у вигляді технологічного опису проект ефективного педагогічного досвіду, готовий до впровадження (Н. П. Гузик, Е. П. Потапова та ін.), при цьому узагальнений досвід має вигляд уже оціненої інновації [2; 3; 4].

Під інноваціями в освіті розуміють також і нововведення, тобто продукти освоєння і впровадження інновації, причому процедура їх розробки розглядається як умова інновації, але не включається до її складу (П. І. Карташов, Г. І. Оглобіна). Нововведення наявні при впровадженні в практику досягнень науки (А. А. Арламов), при використанні передового педагогічного досвіду (Я. С. Турбовський). При цьому нововведення – це новий стан навчально-виховної практики, що формується завдяки осмисленню і реалізації інновації [1; 5; 6].

Для вирішення проблеми особистісного та професійного зростання викладача ВНЗ у сучасному інноваційно-освітньому просторі доцільно визначити структуру, зміст, етапи протікання інноваційних процесів в сфері освіти та виділити сутнісні межі інновацій з позицій аналізу професійної діяльності викладача. Завдання статті полягає в теоретичному обґрунтуванні проблеми особистісного та професійного зростання викладача ВНЗ у сучасному інноваційно-освітньому просторі.

Поняття «інновація» уперше з'явилося в дослідженнях культурологів у XIX ст. і означало введення деяких елементів однієї культури в іншу. Це значення досі збереглося в етнографії. На початку XX ст. оформилася нова галузь знання – наука про нововведення, у рамках якої стали вивчатися закономірності технічних нововведень у сфері матеріального виробництва. Наука про нововведення – інноватика – виникла як відображення потреби фірм, що загострилася в діяльності з розробки

та впровадження нових послуг, ідей [4, с. 29]. Слово «інновація» має латинське походження. У перекладі воно означає «поновлення», «зміна», «введення чогось нового», «введення новизни». Поняття «нове» є одним із стрижневих понять в інноваційній педагогіці. Будь-яка новизна відносна як в особистісному, так і в тимчасовому (історичному) плані. Вона завжди має конкретно-історичний характер.

Як зазначають В. А. Сластьонін і Л. С. Подимова, важлива традиція новизни, яка показує, чим якісно відрізняється даний об'єкт від тих, що були раніше, наприклад, методика навчання, що пропонується, від відомих. Ця оцінка подібна до рівнів новизни, описаних С. Д. Поляковим, але відрізняється від них тим, що рангам шкали надається потім точне кількісне значення і здійснюється формалізована процедура оцінювання. Виділяють такі градації: 1) побудова відомого в іншому вигляді, тобто фактична відсутність нового – формальна новизна; 2) повторення відомого з неістотними змінами; 3) уточнення, конкретизація вже відомого; 4) доповнення вже відомого істотними елементами; 5) створення якісно нового об'єкта [4, с. 42–44]. Інновації у сфері освіти, на думку В. П. Кваші, характеризуються такими ознаками:

- новою логікою мислення;
- органічним зв'язком теорії і практики;
- спрямованістю на вирішення найактуальніших і найскладніших завдань навчання і виховання. Важливою функцією інновацій стає те, що вони допомагають подолати догматизм і консерватизм;
- реалізацією творчого потенціалу особистості викладача, що забезпечує самовираження і самоствердження його «Я». Ця функція інновацій у сфері освіти полягає в створенні індивідуального стилю педагогічної діяльності. У цьому випадку вони стають провідним чинником професійного самовдосконалення [7, с. 32].

У даному дослідженні ми зупинилися на такому визначенні інновацій: інновації (нововведення) – це комплексний, цілеспрямований процес створення, поширення і використання інновації, метою якого є задоволення потреб та інтересів людей новими засобами, що веде до певних якісних змін системи і способів забезпечення її ефективності, стабільності та життєздатності. Інноваційний процес пов'язаний із переходом у якісно інший стан, з ревізією застарілих норм і положень, ролей, а часто – і з їх переглядом. Розвиток (конкретизацію) даного підходу знаходимо в роботах В. І. Загвязинського. На його думку, нове

у педагогіці – це не тільки ідеї, підходи, методи, технології, які ще не використовувалися, але й той комплекс елементів або окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивний початок, що дозволяє в умовах і ситуаціях, що змінюються, досить ефективно вирішувати завдання виховання й освіти [8, с. 8–11]. Нове, у трактуванні автора, містить у собі прогресивне. Проте поняття «нове» не завжди повністю збігається з поняттям «передове», «прогресивне» і навіть більш широким поняттям «сучасне». Передове завжди зберігає багато якостей традиційного.

Для вирішення завдань дослідження, на наш погляд, має значення думка про зв'язок інновацій із розвитком суспільства, системи освіти й викладачів – фахівців освітнього середовища. Тому в дослідницькому пошуку взяли за основу ідею В. І. Загвязинського, який вважає, що інноваційні педагогічні процеси відповідають прогресивним тенденціям розвитку особистості викладача як суб'єкта професійної діяльності. Інакше кажучи, ми розглядаємо інноваційні процеси як один із провідних механізмів розвитку системи освіти і професіоналізму викладача.

З точки зору управління, стихійні й цілеспрямовані інновації, на думку В. І. Загвязинського, поділяються на чотири підтипи: науковий – контрольні функції виконують наукові організації; науково-адміністративний – контроль здійснюють вони ж за підтримки органів управління народною освітою; адміністративно-науковий – контроль і управління здійснюють органи управління, спираючись на науку; політико-адміністративний – контрольні функції беруть на себе адміністративні органи [8, с. 10–13].

У роботах А. І. Пригожина із загальної інноватики підкреслюється важливість вивчення переходу від одного стану системи до іншого шляхом управління процесом нововведень. Істотним завданням педагогіки, на його думку, є розкриття можливостей управління процесами створення і застосування в практиці педагогічних новин [6, с. 32]. К. Ангеловськи пропонує таку класифікацію інновацій [9, с. 59]: інновації в організації (організаційні інновації); інновації в технології (технологічні інновації); інновації в навчальних програмах.

Найбільш повно класифікація педагогічних нововведень подана в роботах Н. Р. Юсуфбекової [10]. Автор вважає, що зміст новацій або нововведень в освіті може торкатися професійної діяльності викладача загалом або

окремих її складників: змісту, процесу навчання й виховання, управління та організації. За характером змін новації в освіті можна поділити на новації, що вносять корінні, принципові зміни в навчально-виховний процес, і новації, які лише частково його оновлюють. Новації в освіті можна характеризувати і з точки зору їх оригінальності появи, оскільки новації в освіті є результатом як наукової, так і практичної творчості, передового досвіду викладачів. Можна схарактеризувати інновації і з позицій різноманіття і єдності. Загалом до класифікації новацій в освіті, на думку Н. Р. Юсуфбекової, може увійти їх поділ за такими параметрами: місцем появи (в науці або практиці); часом появи (історичні або сучасні); ступенем очікуваності, прогнозування і планування (очікувані й несподівані, плановані й незаплановані); можливістю впровадження (сучасні й несучасні, такі, що порівняно легко впроваджуються, і такі, що важко впроваджуються); галуззю педагогічного знання (дидактичні, історико-педагогічні); ступенем новизни (абсолютні й відносні); мірою перетворення педагогічних процесів (що вносять корінні та часткові зміни); належністю до педагогічної системи (системні й несистемні); оригінальністю (оригінальні й малооригінальні) [5, с. 84–87].

У той же час, на думку більшості вчених, інноваційні процеси в освіті характеризують якісно новий етап у взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості викладачів і процесів застосування їх результатів. Сучасний етап розвитку інноваційних процесів у педагогіці характеризується тенденцією до ліквідації розриву між процесами їх сприйняття, адекватної оцінки освоєння і застосування їх на практиці, а також до подолання суперечності між стихійністю цих процесів і можливістю та необхідністю свідомого управління ними [4; 6; 11].

Сказане дозволяє висловити припущення про те, що джерелом розвитку професіоналізму викладача є інноваційні освітні процеси. Щоб довести це, необхідно розглянути позицію викладача в інноваційних процесах, оскільки створення нового в педагогіці має свої особливості й пов'язане, зокрема, з неповторністю особистості викладача, з особливостями ВНЗ. Інновації в освіті відрізняються від інших систем тим, що «об'єкт» впливу інновацій, предмет їх діяльності – це жива особистість, що розвивається, що має неповторне «Я». Інновації істотно відрізняються одна від одної за впливом на людину, ставленням до них

суб'єкта; вони виконують різні функції в різних соціальних процесах. Типи суспільних відносин відрізняються за вимогами до інновацій. При простому типі відносин виникає прагнення досягти єдності суб'єкта й об'єкта, єдності умов, засобів і цілей на основі збереження суспільних відносин, що склалися, культури, бажання уникнути істотних інновацій. У цьому типі істотна інновація сприймається як щось негативне і, отже, породжує прагнення її відторгати [10, с. 104].

Для творчого типу відносин в освіті характерне прагнення досягти єдності суб'єкта й об'єкта, умов, засобів, цілей на основі потоку прогресивних інновацій. Можливий також і деструктивний тип відносин, для якого характерне протистояння інноваціям, переважання негативних інновацій над позитивними. Таким чином, категорії суб'єкта, об'єкта, суб'єкт-суб'єктних відносин є загальнометодологічною основою для аналізу механізму розвитку інноваційних відносин. О. І. Пригожин зазначає, що головна характеристика суб'єкта інновацій – це його діяльна самосвідомість, тобто розуміння своєї особистісної ініціативи як суб'єктивно можливої та основи власного існування, що суспільно прийнята. Автор визначає суб'єктність як єдність цілепокладення і цілездійснення в одній особі [6, с. 58].

Викладач як суб'єкт інноваційної діяльності та її організатор вступає з іншими членами педагогічного співтовариства в процес створення, використання й поширення інновації, він обговорює зміст нововведення і ті зміни, які можуть статися в предметах, свідомості, звичаях, традиціях тощо. Інновації зумовлюють перетворення в професійній діяльності, які починаються з прийняття людиною вимог, поставлених перед нею умовами життя і сучасним суспільством, з усвідомлення нових відносин, що виникають у суспільстві, а також зміни, які відбуваються в ній самій. З іншого боку, відбуваються зміни в характері та змісті вимог, які людина сама ставить до життя, до суспільства. У разі неспівпадання вимог, що висуваються суспільством до людини, а також очікуваних від неї результатів з вимогами, які людина обертає до суспільства; неминує виникати конфлікти як у відносинах людини із зовнішнім світом, так і внутрішньоособистісні. Ці конфлікти стають основою невідповідності новим умовам і вимогам, основою для реальних змін у мисленні. Людина постає перед необхідністю переоцінки своїх вимог до життя, зміни погляду на речі й на себе. Як наслідок цього, викладач набуває

дуже важливих якостей: готовності до реагування на несподіванки; готовності до прийняття самостійних рішень, що вимагають ризику; готовності нести за них відповідальність; критичності в оцінці своїх і чужих дій [6, с. 63–67].

Інноваційна діяльність багато в чому визначається успішністю входження в особливе культурне середовище. К. Обергом було введено термін «культурний шок», який позначав стан, пов'язаний із входженням у нову культуру: неприємні почуття (втрата друзів і статусу, відкинутість, здивування і дискомфорт при усвідомленні відмінностей між культурами), плутанина в ціннісних орієнтаціях і втрата власне особистісної ідентичності. Симптомами культурного шоку можуть бути нестача упевненості в собі, тривожність, дратівливість, безсоння, психосоматичні розлади, депресія. Частіше за все «культурний шок» асоціюється з негативними наслідками. І лише дехто звертає увагу на його позитивний аспект, коли первинний дискомфорт змінюється прийняттям нових цінностей, моделей поведінки, що приводить, зрештою, до саморозвитку й особистісного зростання [7, с. 43].

Модель майбутньої інноваційної діяльності викладача ВНЗ складається з двох взаємодоповнюючих частин. Перша будується через зміну мотиваційних відносин шляхом наслідування, імітації, моделювання інноватики. Вона визначає ставлення до новацій і переживання подій, пов'язаних із їх впровадженням. Друга частина отримує інформацію через направлене, усвідомлене інноваційне навчання, яке підтримується самою структурою нашого суспільства [1, с. 173].

Уся інформація, що стосується інновацій, пов'язана з певною системою цінностей і бар'єрів. У науці психологічні бар'єри розуміють як внутрішні перешкоди (небажання, побоювання, невпевненість тощо), що заважають людині успішно виконувати певну дію. Кожна людина з сукупності зовнішньої інформації вибирає тільки ту, яка може бути засвоєна, не руйнуючи і не вносячи істотного розладу в її душевне життя. Однак охорона уявлення, що склалося про світ, перешкоджає творчому процесу, зверненому до розуміння нового.

Відповідно до умов впровадження інновацій можна виділити: інновації, що надзвичайно швидко вводяться; інновації, що надзвичайно часто вводяться (постійні); великомасштабні (системні) інновації; безальтернативні інновації. У свою чергу, М. В. Кларин виділяє два типи психологічних бар'єрів перед новим, які зустрічаються у викладачів: когнітивний

і регулятивний. На думку автора, когнітивні психологічні бар'єри виявляються у відсутності певного знання про нове, у нечутливості до новизни і викликають пасивну протидію. Регулятивні психологічні бар'єри перед новим виявляються в недовір'ї до ініціаторів, до керівництва, власне до нового і часто викликають активну протидію нововведенню [11, с. 134]. Як параметри психологічних бар'єрів виділяються: складники бар'єра, тобто конкретні чинники, що викликають негативну реакцію людей; міра психологічного бар'єра, що визначається кількістю людей, які мають негативні психічні стани; характер і форми вияву негативних реакцій працівників: пасивні, активні, крайні.

Дослідження показують, що для успішного подолання психологічних бар'єрів необхідно істотно змінити деякі стереотипи повсякденної свідомості, які заважають ефективно здійснювати нововведення. Р. М. Грабовська та Ю. С. Крижанська [12], стверджують, що оцінка чого-небудь нового і несподіваного залежить від того, як людина сприймає це нове, наскільки ця інформація віддалена від її минулого досвіду. Вихід за межі свого світу, пов'язаний із бажанням не тільки сприйняти, але і прийняти щось нове, дається нелегко. Для цього потрібні або спеціальні умови, або особливі спонукальні ситуації. Викладач особливо близький до розуміння цінностей новації в освіті в момент, коли ризикує позбавитися їх повністю: змінюється ставлення до самого себе й іншого, встановлюється нова система цінностей, змінюються критерії рішень. Інноваційний ризик є одним із важливих моментів прийняття рішення про зміну своєї поведінки в професійній діяльності. Ставлення викладача будується на суміші побоювання та захопленості інновацією. Сутність пошукового ризику полягає в імовірності вибору правильного шляху доведення нової ідеї до цінної новини. Запроваджувальний ризик виникає при спробі переведення інновації в нововведення, зіставлення бажаних і шкідливих наслідків такого переведення [12, с. 68–69].

Рутинна звичного мислення призводить до того, що інновації, які йдуть урозріз з уявленнями, що залишилися у людини, не враховуються, ігноруються. Викладач «закривається»: перестає бути сприйнятливим до несподіваного, втрачає здібність до творчості. При відсутності гнучкості мислення немає і готовності до нових ідей, до постійної перебудови своєї моделі поведінки відповідно до середовища, що змінюються. Гнучка психіка дозволяє зрозумі-

ти, що світ змінюється і що кожен повинен змінюватися разом з ним: не існує незмінно правильних уявлень. Руйнування уявлень, що усталилися, виявляє нові прогалини в професійних знаннях викладача, які він прагне заповнити новими гіпотезами. Однак висувати їх не так просто, оскільки інерційність мислення, що закріпилася, перетворюється на бажання якомога рідше змінювати свою точку зору. Уніфікація поглядів, що виникла при цьому, придушує уяву, скоує свободу при висуненні нових ідей і самостійність у виборі наряду прикладення зусиль [12, с. 70].

Стереотип як затверділий відбиток минулих підходів стоїть на шляху нових ідей і відкриттів не тільки тоді, коли ці ідеї належать іншій людині, але й коли це власні досягнення. Нововведення, як відомо, породжують напруження в колективі викладачів. При цьому викладач прагне приховати несумісність з установками середовища переживання, що призводить до глибинного конфлікту з самим собою. В іншому випадку він пристосовується до культури педагогічного співтовариства. Але розвиток суспільства вимагає від викладача інноваційної поведінки, тобто активної й систематичної творчості в професійній діяльності. Узагальнюючи психологічні бар'єри, що перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності викладача, потрібно відзначити і причини, які частіше за все викликають опір викладачів:

- цілі змін не пояснені викладачам; таємничість і двозначність породжує невідомість і неспокій; страх перед невідомістю може налаштувати викладачів вороже щодо будь-якої інновації;
- викладачі не брали участі в розробці й плануванні впровадження інновації;
- ігнорування традицій колективу і звичний власний стиль роботи;
- суб'єктивне, упереджене ставлення до інновації, відчуття загрози, втрати статусу;
- збільшення обсягу роботи; така загроза виникає, коли керівник експерименту заздалегідь не планує зміни в діяльності викладачів;
- ініціатор уведення інновації не користується повагою і довірою; на жаль, часто викладачі дивляться не на проект, а на його автора; якщо він антипатичний і не викликає довіри, то викладачі несвідомо переносять це і на його концепцію, незалежно від її істинної цінності [12, с. 74–75].

Дослідження А. М. Бандурки, С. П. Бочарової, О. В. Землянської свідчать, що психологічний бар'єр є соціально-психологічним

утворенням, що розвивається, його параметри помітно змінюються в просторі й у часі на різних етапах нововведення. Подібна трансформація психологічного бар'єра на різних етапах нововведення вимагає ретельних досліджень у кожному конкретному випадку, вивчення об'єктивних і суб'єктивних детермінант бар'єра, вироблення шляхів його регулювання різними методами [13, с. 235].

Приведений аналіз літератури з проблеми інновацій зумовлює необхідність визначення етапів протікання інноваційних процесів. А. А. Радугін та К. А. Радугін розкривають поняття «життєвий цикл» інноваційних процесів [14, с. 112]: «Життєвий цикл» інновацій включає в себе три основні стадії. Перша – зародження, усвідомлення потреби і можливості нововведень, пошук відповідної інновації, розробка й експериментальне впровадження. Стадія зародження може бути описана і в таких поняттях, як інноваційний задум, проект, план, експеримент і впровадження. Інноваційні джерела створюють передумови для інноваційного задуму. Під інноваційним задумом розуміють систематизовані відомості, отримані з аналізу запитів навколишнього середовища. Інноваційний проект слід тлумачити як прийнятий і деталізований задум. Він може бути поданий у вигляді проробленої ідеї задуму і становить об'єкт аналізу в рамках комплексної стратегії розвитку особистості. Інноваційний план – це затверджений інноваційний проект. Він розроблений до рівня, який необхідний для прийняття як складової частини комплексної стратегії розвитку навчального процесу. Заключний етап цієї стадії – безпосереднє впровадження нововведення. Друга ста-

дія називається дифузією і передбачає багаторазове повторення, тиражування нововведень. Третя стадія – рутинізація нововведення – реалізується в професійній діяльності викладачів. Нововведення не може вважатися повністю завершеним, якщо воно зупинилося на будь-якій з проміжних стадій [14, с. 86–87].

Висновки і перспективи дослідження. Отже, за результатами теоретичного аналізу проблеми особистісного та професійного зростання викладача ВНЗ у сучасному інноваційно-освітньому просторі можна зробити такі висновки:

- інновації мають конкретно-історичну характеристику, процес створення, розробки і впровадження якого спрямований на якісні зміни системи освіти та забезпечення її ефективності;

- серед різних класифікацій інновацій виділяється особливий вид – науково-адміністративний, який об'єднує інновації в системі освіти за ознакою цілеспрямованої, науково обґрунтованої діяльності, управління якою здійснюють органи управління освітою;

- інноваційні процеси в освіті дозволяють ефективно вирішувати поставлені завдання щодо особистісного та професійного зростання викладача ВНЗ у сучасному інноваційно-педагогічному просторі і відповідають прогресивним тенденціям розвитку суспільства;

- включення викладача ВНЗ в інноваційні процеси забезпечує становлення його позиції як суб'єкта професійної діяльності; самі інноваційні процеси є джерелом професійного зростання викладача за певних умов.

Література

1. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ ст. / О. В. Попова. – Х. : ОВС, 2001. – 256 с.
2. Іщенко Д. В. Психологія і педагогіка : підручник / Д. В. Іщенко, С. Д. Максименко, Б. М. Олексієнко, О. Д. Сафін. – Хмельницький : Вид-во ВНЗ ПВУ, 1998. – 422 с.
3. Сисоева С. О. Педагогічна творчість учителя: визначення, теоретична модель, функції підготовки / С. О. Сисоева // Педагогіка та психологія. – 1998. – № 2. – С. 152–160.
4. Слостенин В. А. Педагогика: Инновационная деятельность / В. А. Слостенин, С. Л. Подылова. – М. : Магистр, 1997. – 224 с.
5. Инновационное обучение и наука: научно-аналитический обзор / [под ред. В. Я. Ляудиса]. – М., 1992. – 52 с.
6. Пригожин А. И. Нововведение: стимулы и препятствия. Социальные проблемы инноватики / А. И. Пригожин. – М., 1989. – 271 с.
7. Кваша В. П. Управление инновационными процессами в образовании / В. П. Кваша. – Минск, 1994. – 177.
8. Загвязинский В. И. Проектирование региональных образовательных систем / В. И. Загвязинский // Педагогика. – 1999. – № 5. – С. 8–13.
9. Ангеловски К. Учителя и инновации / К. Ангеловски. – М. : Просвещение, 1994. – 159 с.
10. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики. Опыт разработки теории инновационных процессов в образовании / Н. Р. Юсуфбекова. – М., 1991. – 91 с.

11. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М. В. Кларин. – М. : Арена, 1995. – 222 с.
12. Грановская Р. М. Творчество и преодоление стереотипов / Р. М. Грановская, Ю. С. Крижанская. – СПб, 1993. – 340 с.
13. Бандурка А. М. Профессионализм и лидерство / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. – Х : ТИТУЛ, 2006. – 578 с.
14. Радугин А. А. Введение в менеджмент: социология и организация управления / А. А. Радугин, К. А. Радугин. – Воронеж, 1995. – 196 с.

Надійшла до редколегії 29.12.2009

Анотації

Проаналізовано актуальні питання особливостей особистісного та професійного зростання викладачів ВНЗ у сучасному інноваційно-освітньому просторі. Вказано, що викладача в інноваційні процеси забезпечує становлення його позиції як суб'єкта професійної діяльності, а інноваційні процеси, у свою чергу, є джерелом професійного зростання.

Проанализированы актуальные вопросы особенности личностного и профессионального роста преподавателей вуза в современном инновационно-образовательном пространстве. Указано, что включение преподавателя в инновационные процессы обеспечивает становление его позиции как субъекта профессиональной деятельности, а инновационные процессы, в свою очередь, являются источником профессионального роста.

Urgent problems of peculiarities in personal and professional development of lecturers in higher educational establishment in modern innovative and educational space are analyzed. It is pointed out that lecturer's inclusion into innovative processes guarantees formation of his/her position as the subject of professional activity. Innovative processes in turn are sources of professional development.

УДК 343.13

І. В. ОЗЕРСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри теорії прокурорської діяльності та кримінального процесу
Національної академії прокуратури України*

ПСИХОДІАГНОСТИКА КОНФЛІКТНОЇ УСТАНОВКИ У СТУДЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ТА ПРОКУРОРСЬКИХ ПРАЦІВНИКІВ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Метою представленої наукової праці є опрацювання та прикладне використання психодіагностичних конфліктвимірних методик (зокрема модифікованого тесту Томаса – Кілмена) у професійній підготовці та фаховій діяльності працівників органів прокуратури.

Про ефективність застосування діагностичних конфліктвимірних методик у правоохоронній діяльності йшлося у наукових працях Л. І. Мороз, Л. І. Казміренко, Н. Є. Герасимова, О. В. Кришевич, О. Я. Басва, І. В. Ващенко, О. М. Бандурки, О. О. Небрат тощо, однак стосовно професійної підготовки прокурорських працівників таких досліджень в українській юридичній та психологічній науці майже не проводилось.

Нами за допомогою тесту К. Томаса (призначений для оцінки способів реагування суб'єкта на конфліктну ситуацію) протягом 2005–2009 рр. проведено вивчення індивідуальних стилів реагування на конфліктні ситуації прокурорських працівників (прокурорів –

60 %, помічників прокурорів – 30 %, слідчих зі стажем роботи більше трьох років – 20 %; всього обстежено 1000 осіб) та студентів магістратури (денної форми навчання) – випускників Національної академії прокуратури України (далі – НАПУ) (418 осіб). Всього було опитано 1418 осіб.

Особливу увагу ми надали опитаним респондентам (270 студентів, 1000 практичних працівників) протягом трьох років. Це пояснюється тим, що саме студенти перших двох випусків та слухачі Інституту підвищення кваліфікації НАПУ (циклічно) у 2007 р. та 2008 р.) вивчали спецкурси психологічного спрямування та проходили модифіковані психотренінги у форми рольових ігор, наближені до практичних умов прокурорської діяльності. У свою чергу, третій випуск НАПУ (2009 рік) був обмежений у вивченні означених дисциплін, а отже, став контрольним для порівняльного дослідження з двома першими етапами за тестом К. Томаса.